

СТАНДАРДИ КВАЛИТЕТА И ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ КАО ПРИОРИТЕТИ СРБИЈЕ У САРАДЊИ У ОКВИРУ ЦЕФТА

Увод

Радна група РОБА НАЦИОНАЛНОГ КОНВЕНТА О ЕУ на I заседању 12. децембра 2006. године (*Тема: ЦЕФТА 2006 и проток робе на простору Југоисточне Европе*) наводи следеће: „Проблеми које Србија мора хитно решавати су **стандарди и квалитет производа**. Држава треба да покрене и подстакне предузећа ка подизању степена квалитета и сертификације производа. Треба направити општи програм сертификације. Међународни стандард ISO 9001 специфицира захтеве за систем менаџмента квалитетом када организација:

- 1) треба да покаже своју способност да доследно обезбеђује производ, који испуњава захтеве корисника и одговарајућих прописа,
- 2) има за циљ да повећа задовољење корисника ефективном применом система, укључујући процесе сталног побољшавања система, као и доказивање усаглашености са захтевима корисника и захтевима прописа.

Радна група за РЕГИОНАЛНУ САРАДЊУ НАЦИОНАЛНОГ КОНВЕНТА О ЕУ на II заседању, 7. фебруара 2007. године (*Тема: Економска сарадња у региону*) наводи да влада треба што пре да одреди **заштиту и унапређење животне средине** као развојни приоритет и донесе интегрисани програм мера и акција за координирану изградњу система заштите и унапређења животне средине, уз јачање надлежних институција. „У скоро свим државама света је прихваћена процена утицаја на животну средину као инструмент политике животне средине и еколошког менаџмента.“ (*Савић, Мирјана, Бекић, Бојана, 2006*) Према *ISO 14001:2005* организација мора да успостави, документује, примени, одржава и стално унапређује систем управљања заштитом животне средине у складу са захтевима овог међународног стандарда и да утврди како ће испунити ове захтеве. Координатор Пакта за стабилност југоисточне Европе *Erhad Busek* наводи да је потписивање споразума о ЦЕФТА и стварање заједничког тржишта предуслов уласка у ЕУ.

Хармонизација стандарда у оквиру ЦЕФТА

Србија је чланица ISO. Усвојени стандарди имају идентичан назив као оригиналан стандард, уз додатак националног обележја. "Побољшање економског развоја, као и социјалних и политичких прилика у југоисточној Европи зависи од прекограничне сарадње, посебно сарадње пословне заједнице. С једне стране нико не посматра земље појединачно, већ се увек гледа регионално тржиште и број потрошача, а с друге стране и земље региона кроз сарадњу јачају, повећавају ефикасност и **уводе међународне стандарде**. Прекогранична сарадња није опција већ је предуслов успеха. Није битна само величина тржишта, већ и квалитет

развоја. Уколико желите да се такмичите ван региона, потребно је кроз регионалну сарадњу изаћи на европско тржиште." (Busek, 2006.) Нека тржишта захтевају ISO 9001 i ISO 14001 сертификацију, нека тржишта фаворизују компаније које имају сертификате. „Споразум ЦЕФТА из 2006., предвиђа да стране потписнице ступе у преговоре за закључивање споразума о **хармонизацији њихових техничких прописа и стандарда**, и међусобног признавања процедура оцењивања усклађености у складу са релевантним одредбама Споразума СТО о техничким баријерама у трговини и другим међународним споразумима пре 31. децембра 2010. године.“ (www.pks.komora.net) Многе компаније захтевају од купца да добије сертификацију као захтев за наставак или за почетак пословања са њима. „ISO 9000 i ISO 14000 групе су међу најпознатијим и најуспешнијим ISO стандардима. ISO 9000 је постао међународни стандард за захтеве у области квалитета што се тиче 'business to business' пословања, док је ISO 14000 задужен за помоћ организацијама да што је више могуће испуне захтеве природне околине.“ (www.siepa.sr.gov.yu) Организација дефинише циљеве пре него што донесе одлуку о примени захтева стандарда ISO 9001 i ISO 14001. Најчешћи циљеви су:

1. Повећање квалитета својих производа,
2. Континуално задовољење захтева купаца,
3. Повећање учешћа на тржишту,
4. Одржати постојећи удео на тржишту,
5. Побољшати комуникацију у организацији,
6. Смањење неусаглашених производа,
7. Смањење утицаја активности организације на животну средину,
8. Смањење трошкова.

Потребе за сертификацијом могу проистећи из захтева и жалби заинтересованих страна: купци, запослени, испоручиоци, власници, грађани и друштвена заједница, инспекција... Велика вероватноћа је да ће купци који имају сертифициран систем, исти захтевати и од организације. Јасно дефинисани процеси рада побољшавају ефективност рада запослених у организацији и унапређују рад са испоручиоцима материјала и сировина. Власници ће свакако бити задовољни повећањем профита који се може постићи: смањењем броја неусаглашених производа и рекламација, поштовањем уговорених рокова наплате. Организација може контролисати утицај својих активности на животну средину и на тај начин унапредити сарадњу са грађанима. Ефикаснија примена закона и прописа смањује број плаћених казни инспекцијама. „Примена основних принципа менаџмента квалитета значајно утиче на управљање ризицима и трошковима, што је подједнако важно за саму организацију, за купце и за остале заинтересоване. Примена система стандарда (ISO), метода за анализу опасности и одређивање критичних тачака, као што је на пример **НАССР** је од огромног значаја, као и добра произвођачка пракса - **ГАП** (Good Agricultural Practice).“ (Laszlo и сар. 2004)

Поседовање потврде која доказује захтевани квалитет производа и његову безбедност је веома важно у прехранбеној производњи. Потврда о уведеном и примењеном НАССР концепту подразумева да се у прехранбеној индустрији контролишу критичне тачке у производњи и промету, те да се константно ради на анализи ризика. Поседовање тог сертификата гарантује микробиолошку, физичку и хемијску исправност намирница. Фирма која поседује потврду о уведеном и

примењеном НАССР концепту на тржишту има јасну конкурентну предност у односу на производе који га немају. Обавеза његове примене у ЕУ отпочела је јануара 2006. године, тако да само производи који те захтеве испуњавају, могу да буду пласирани на овом тржишту. По питању спровођења НАССР концепта у Србији, тек се од скоро интензивније кренуло са испуњавањем захтева овог стандарда, уз прибављање одговарајућег сертификата. При процесу сертификације произвођачи могу добити извесну помоћ из средстава Републичког буџета, како би смањили своје трошкове увођења овог стандарда, односно поменутог система квалитета.

Поменути аутори наводе, да су све те мере од значаја у интересу задовољавања потреба купаца тј. прерађивача и велетрговине.

Табела: 1. Разлике између сертификације производа и сертификације система квалитета

	СЕРТИФИКАЦИЈА ПРОИЗВОДА	СЕРТИФИКАЦИЈА СИСТЕМА КВАЛИТЕТА
ШТА ЈЕ	Сертификација производа документује да неки производ задовољава захтевима назначеним у националним или другим стандардима, који се примењују на тај производ.	Сертификација система квалитета утврђује способност предузећа или организације да понуде производе или услуге које су у сагласности са захтевима купаца или прописа.
ДОДЕЛА	Путем индивидуалних или комбинованих активности (инспекција, тестирање или процена система контроле квалитета)	Критеријуми се заснивају на међународним стандардима (као ISO 9001) или који су индустријски-одређени (QS 9000)
ОЗНАКА СЕРТИФИКАЦИЈЕ	Налази се на производу, његовом паковању, а може се налазити и на сертификату које овлашћено тело издаје. Односи се на број или назнаку стандарда који је основ сертификације.	Сертификат издаје овлашћено тело предузећу/организацији са назнаком дејства сертификата. Ознака се ставља обично на меморандум, промотивне материјале и интернет презентацију предузећа.
ГАРАНЦИЈА ОВЛАШЋЕНОГ ТЕЛА	Постоји. Уколико купац сматра да производ не задовољава назначени стандард, купци могу да се обрате овлашћеном лицу које је издало атест и траже компензацију.	Не постоји у истом смислу, јер иако гаранција не постоји, тела узимају у обзир примедбе и жалбе купаца и потом захтевају кориговање поступка, у складу са сертифицикованим. Потом се предузете акције узимају у обзир.

Извор: www.siepa.gov.yu

Према *Тадићу*, (2006.) „ЦЕФТА је интерес Србије, јер приоритет наше привреде треба пре свега да буде регион у коме живимо. Наводи да је важно и да се побољша **квалитет** српских производа да би били конкурентни на иностраном тржишту., Споразум ЦЕФТА 2006. доноси:

- Већу хармонизацију трговинских односа у региону имајући у виду да је мрежа билатералних споразума због различитих шема значајно искомпликовала међусобне трговинске односе, а самим тим и сналажење пословних људи у њима.
- Побољшан је механизам за решавање спорова до којих може доћи у току примене Споразума што је значајно нови квалитет и фактор веће сигурности либерализације трговине у региону.
- Отворена је могућност примене дијагоналне кумулације порекла робе (у трговини између земаља у региону и региона са ЕУ) што ће снажно подстаћи извозни и инвестициони капацитет региона, раст његове технолошке опремљености и конкурентности а тиме и потребан ниво способности производа за пласман на тржишту ЕУ, као и глобалним оквирима.
- Споразумом ЦЕФТА 2006. су отворене и нове области развоја међусобних економских односа у погледу либерализације трговине услугама, питања инвестиција, јавних набавки, интелектуалне својине.
- За Србију је посебно значајно што Споразум предвиђа да се међусобни трговински односи чланица ЦЕФТА морају руководити правилима СТО и ЕУ. То практично значи да и пре чланства у СТО и потписивања Споразума о стабилизацији и придруживању, привредно системски амбијент Србије улази у зону прилагођавања са њиховим правилима што представља снажан фактор предвидљивости и транспарентности за стране партнере, за стране улагаче али и за саме привреднике, посебно када се ради о малим и средњим предузећима МСП која су најосетљивија на дефците у системском оквиру и слабости инситуција.“ (www.nks.komora.net)

Користи које организација има од ISO 9001 и ISO 14001

Неки од главних разлога организације за сертификацију би били и интерна оперативна ефикасност у организацији, захтеви купаца и смањење трошкова. Основне користи које организација има од примене стандарда ISO 9001 и ISO 14001 су:

1. Проблеми у пословању се трајно решавају,
2. Квалитет свакодневног посла је побољшан,
3. Комуникација у организацији је побољшана на свим нивоима,
4. Лакше се препознају очекивања купаца,
5. Уочава се финансијска корист,
6. Способност брзог реаговања на захтеве заинтересованих страна,
7. Постиге се оптимизација трошкова.

„Економска сарадња Србије са земљама у окружењу изузетно је важна за нашу привреду. Земље у региону упућене су на међусобну размену и друге облике економске сарадње, јер су некада биле део СФРЈ. После одвајања бивших југословенских република нове државе обнављају сарадњу.“ (*Мрдаковић-Цветковић, Ружица и сар.*, 2006.) Поменути аутори истичу, да је ова група

земаља важно тржиште за српски извоз, али и подручје за снабдевање наше привреде. „Споразум ће подстаћи конкуренцију у региону, ослободити много веће тржиште за наше производе и привући стране инвеститоре, јер ће Београд постати центар региона. Такође, много више наших артикала ће као финални производ моћи да се извози на тржиште ЕУ и Русије, јер ЦЕФТА садржи **стандарде** који се примењују у ЕУ.“ (Париводић, 2006.) Када се захтеви стандарда у организацији примењени уочавају се основне предности:

1. Квалитет се стално контролише,
2. Неусаглашености у пословању се раније уочавају и коригују,
3. Организације задржавају или повећавају удео на светском тржишту, повећавају продају односно профит.

Предност интегрисаних система ISO 9001 i ISO 14001, огледа се у добро осмишљеном свеобухватном систему и смањеном обиму документације. Такође, обука кадрова се ради истовремено, као и комбиновани аудити. „Потписивање споразума о слободној трговини у југоисточној Европи отвара Србији огромне могућности за привредни развој и приближавање ЕУ.“ (Вучићевић, 2006.) Свака организација после сертификације треба да врши преиспитивање Система од стране руководства, предузима превентивне, корективне мере и мере побољшања, спроводи обуке запослених на свим нивоима и стално улаже у развој и унапређење процеса. „На основу анкете већег броја организација које имају сертификован систем, добијени су одговори:

1. 85% уочава побољшану контролу пословања,
2. 85% уочава повећано задовољство купца,
3. 65% каже да је побољшана способност да се уговори посао,
4. 60% уочава побољшану продуктивност,
5. 60% је уочило смањење трошкова,
6. 55% тврди да је сертификација побољшала маркетинг,
7. 50% уочава веће учешће на тржишту.“ (MORI/SCG-ICS, 2005)

„Србија је досад извозила у чланице ЦЕФТА 32% својих производа, а после потписивања споразума, тај проценат ће сигурно бити повећан. Такође, земље југоисточне Европе су споразумом ЦЕФТА истовремено прихватиле правила СТО и, што је још важније, то је предуслов за чланство у ЕУ.“ (Коштуница, 2006.)

Закључак

Као један од елемената Споразума ЦЕФТА 2006 је хармонизација техничких прописа и стандарда од стране потписница. Пракса најуспешнијих фирми развијених земаља је преточена у стандарде ISO 9000, ISO 14000, НАССР... Организације у Србији уз стручну помоћ треба да разумеју и испуне предуслове како би добили међународно признате сертификате. Испуњавањем захтева стандарда повећавају своју ефикасност и ефективност процеса рада, а тиме и конкурентност на светском тржишту.

Литература

1. Busek, E. (2006.): www.b92.net
2. Коштуница, В. (2006.): www.pressonline.co.yu
3. Laszlo и сар., (2004.): Системски приступ квалитету и безбедности хране, Капитал у пољопривреди, Палић
4. Мрдаковић-Цветковић, Ружица и сар., (2006.): Место Србије у интеграционим процесима у Европи, Економика пољопривреде, Београд
5. Вучићевић, С., (2006.): www.pressonline.co.yu
6. Париводић, М., (2006.): www.pressonline.co.yu
7. Савић, Мирјана, Бекић, Бојана, (2006.): Животна средина у законодавству ЕУ и РС, Економика пољопривреде, Београд
8. Тадић, Б., (2006.): www.pressonline.co.yu
9. MORI/SCG-ICS (2005.): преузето из: “Имплементација ISO 9001 и ISO 14001 у малим и средњим предузећима”, USAID/CRDA програм за увођење ISO/HACCP стандарда
10. www.pks.komora.net
11. www.siepa.gov.yu

Контакти:

Др Маја Штрбац,
Институт за економику пољопривреде,
Београд, Волгина 15, 11060 Београд,
macis@eunet.yu

Марко Јелочник инж.
Институт за економику пољопривреде,
Београд, Волгина 15, 11060 Београд,
marko_j@mail.iep.bg.ac.yu

Институт за економику пољопривреде,
Београд, Волгина 15, 11060 Београд,
Тел/факс: 011/2972858
office@mail.iep.bg.ac.yu , www.iep.bg.ac.yu